

DOSSIER

PALEOANTROPOLOGIA

*La teoria científica ideal segurament no s'aconseguirà mai i
possiblement això no és ni necessari ni convenient.*
(E. Laszlo)

*Els qui busquen han de tenir un cert coneixement del que cerquen
encara que no arribin a posseir-ho.*
(Plató)

Quan Cota Zero em va encomanar d'escriure unes línies de presentació per a aquest dossier dedicat a la Paleoantropologia i Antropologia prehistòrica*, ràpidament em va venir a la memòria tot el laboratori procés de gestació que ha sofert; Llargues converses sobre com s'havia de dissenyar i quin havia d'ésser el plantejament, discussions barcelonines fins quasi la matinada. També les sessions del Congrés de Torí, on va anar prenent cos, les passejades per llargues avingudes porticades, per les places barroques de la capital piemontesa, etc, etc.

Posteriorment, vaig adonar-me de la banalitat d'aquestes descripcions. Per contra, era evident que el que se m'oferia era la possibilitat de fer algunes reflexions sobre problemes que antropòlegs i arqueòlegs compartim, es tractava d'una bona ocasió i no es podia desapropiar amb observacions pseudo-literàries sobre les marmòries bel·leses torineses i altres especulacions autocomplaents. El meu propòsit és, doncs, de plantejar algunes qüestions, anunciar-les només, perquè aquest tampoc no és el lloc d'oferir les respostes.

El nostre sistema educatiu (nostre en sentit geogràfic) pateix profundes insuficiències: sovint hem constatat que està imbuït d'uns principis obsolets i són molts els sectors socials que en reclamen una revisió urgent. Però un dels errors més arrelats i persistents és la divisió insalvable que s'estableix entre les anomenades «ciències» i «lletres». Aquesta escisió comporta sovint que unes i altres segueixin el propi desenvolupament, ignorant-se completament, amb massa freqüència orgullosament, les unes a les altres. I és evident que aquesta dinàmica no enriqueix el pensament científic. Richard Dawkins diu «...les matèries conegudes com a Humanitats encara són ensenyades com si Darwin no hagués existit mai». Però també podríem dir que la majoria de les «ciències» són ensenyades com si Marx no hagués existit mai.

* Aquest dossier ha estat coordinat per Josep Anfruns i Walter Cruells.

Partint d'aquest panorama és normal que arqueòlegs i antropòlegs estiguem treballant en camps relativament propers però amb contactes només tangencials. I amb unes dificultats de llenguatge i de comunicació que difícilment es complementen.

Si prenem posicions esquemàtiques, potser simplistes, però representatives, podríem dir que, per a un arqueòleg, el qui estudia els ossos que ell troba és un «tècnic» que després de prendre una inacabable quantitat de mides acaba per determinar edat i sexe i poques coses més que interessin, amb l'agreujant que, quan treballa en la investigació antropològica en sentit estricte, aporta unes dades que quasi mai no serveixen per a la interpretació històrica. Per contra, un antropòleg considerarà que l'arqueologia serveix per aportar un conjunt de dades cronològiques i de seriacions «culturals» més o menys fiables i que difícilment donaran per més a causa de la incapacitat de formular models explicatius. Probablement uns i altres tenen bona part de raó.

L'arqueologia haurà d'ampliar a d'altres camps la permeabilitat que té respecte d'alguns: és notòria la influència de la geologia, de l'art i de l'antropologia cultural. La biologia està plenament oberta a les matemàtiques, la informàtica o la química, i dona l'esquena completament a les influències del pensament social emparant-se en una suposada «objectivitat» que difícilment assolirà mai. Cal una profunda reflexió sobre les conseqüències del neopositivisme empirista.

És ben evident que una interpretació globalitzadora del nostre passat col·lectiu, tant el biològic com el cultural, requereix l'esforç que conjuntament puguin aportar-hi tots els investigadors, sigui quin sigui el seu camp científic de procedència o recerca, ja que no conec cap disciplina científica que no pugui fer aportacions suggerents, per exemple a la recerca en prehistòria. En aquest sentit, cal ser optimistes, ja que en els darrers temps, estem assistint a fructífers intents de trencar aquests aïllament ancestral.

Avui el pensament darwinian és plenament accep-

tat oficialment. Ha resistit i vençut amb gran èxit les reaccions del pensament creacionista, la biologia és actualment inconcebible lluny de la teoria evolutiva plantejada per Darwin i enriquida amb posteriors aportacions. Les ciències humanes, però, i entre elles l'arqueologia i la història, caminen impermeables a les aportacions del pensament evolucionista, com si els historiadors estiguessin programats per no integrar aquest pensament; parafrasejant de nou Dawkins, la teoria de l'evolució sembla que ha de superar obstacles més grans que altres. Podem no entendre la teoria quàntica, però això no comporta una necessitat d'oposar-s'hi. Avui cal que les ciències humanes recuperin el pensament de Darwin, però lluny de l'anomenat darwinisme social de Spencer. El pensament evolutiu ha d'aportar a la història i a l'arqueologia la visió dinàmica dels processos més enllà de la caracterització taxonòmica de seqüències estàtiques, proposant l'evolució com a procés real i acumulatiu de canvis.

Hem de partir de la constatació que en el nostre país l'arqueologia està encara sota el regne del particularisme. «Com si el destí únic de l'home fos viure fora de l'ordre de la naturalesa», diu M. Harris. Es considera que el que cal és aportar dades concretes històriques i que l'acumulació d'aquestes portarà a descobrir lleis, oblidant que com deia Einstein: «la teoria no prové inductivament de l'experiència». Si es priva qualsevol ciència de la possibilitat «d'especial» se la priva d'avançar.

La contribució de Marx a l'evolució social és plenament equiparable a la de Darwin respecte de la naturalesa. Aquesta afirmació sembla òbvia, però per a molts és quasi un sacrilegi. No hem d'oblidar que l'antropologia biològica ha estat fortament impregnada d'una poderosa ideologia anti-materialista, com durant molt de temps ho va ser d'un determinisme racista en amplis sectors, cosa que encara es pot constatar avui.

La ciència mai no és neutra i no es pot evadir de la ideologia ni del context social. Per tant, no hem de confiar en una suposada neutralitat ni ètica ni política.

Fins aquí unes modestes reflexions en defensa de l'estratègia darwiniana i d'un pensament marxista que actualment es recupera d'un empatx reduccionista i dogmàtic.

Pel que fa al dossier, es tracta, crec, d'un intent de posar-se al dia, amb uns plantejaments principalment divulgatius. Un estat de la qüestió tant de la paleoantropologia com de l'antropologia prehistòrica, aquesta referida al marc de la Península Ibèrica i més concretament a Catalunya. Hem tingut la fortuna de poder comptar amb alguns dels investigadors més prestigiosos en aquest camp amb articles que són globalment novedosos i prou interessants. Tant és així, que, com sovint succeeix en aquestes matèries, al-

gunes de les propostes o afirmacions que aquí es fan tindran una vigència potser curta, ja que la velocitat amb què es desenvolupa la investigació fa que alguns canvis d'interpretació es produeixin abans de ser coneguts per molts sectors. En definitiva, doncs, esperem que sigui una eina útil tant per a arqueòlegs com per a estudiants, pel que representa d'actualització en antropologia.

En tot aquest procés ha estat definitiu poder comptar amb la confiança i l'ajut del director i amic, Walter Cruells, que està aconseguint, junt amb la resta de col·laboradors, assolir un nivell altíssim per a la revista que dirigeix des de Vic i que actualment ja disposa d'un important prestigi fins i tot internacional, la qual cosa ens ha ajudat a obrir moltes portes. Tot aquest dossier és també producte de l'esforç i la constància de l'Anna Roca, l'Elisenda Llobet i en Josep I. Oms i molt especialment del consell i l'ajut de Daniel Turbón: sense ells i elles, aquest projecte no hauria estat possible. El meu mèrit no ha estat altre que el d'aconseguir entusiasmar-los tant com ho he estat jo.

Josep Anfruns.